Oświadczenie złożone przez senatorów Wadima Tyszkiewicza i Krzysztofa Kwiatkowskiego na 29. posiedzeniu Senatu w dniu 10 września 2021 r.

Oświadczenie skierowane do prezesa Rady Ministrów Mateusza Morawieckiego, do minister rodziny i polityki społecznej Marleny Maląg oraz do pełnomocnika rządu do spraw osób niepełnosprawnych Pawła Wdówika

Szanowny Panie Premierze! Szanowna Pani Minister! Szanowny Panie Pełnomocniku!

Na wstępie przytoczymy treść listu przesłanego do jednego z biur senatorskich przez osobę sprawującą opiekę nad niepełnosprawnym członkiem rodziny.

„Dzień dobry, Panie Senatorze! Piszę do Pana z zapytaniem o zmiany dotyczące świadczeń pielęgnacyjnych dla opiekunów osób niepełnosprawnych. Od jakiegoś czasu pojawiają się informacje, że zniesiony zostanie zakaz pracy zarobkowej dla pobierających to świadczenie. Wiadomo, że opiekun osoby niepełnosprawnej nie będzie równocześnie pracował na etacie, bo jest to w zasadzie niemożliwe pod względem logistycznym. Przepracowanie w tygodniu kilku godzin czy przyjęcie zleceń możliwych do wykonania w domu w dużym stopniu pomogłoby nam nie tylko finansowo, ale również psychicznie (jesteśmy praktycznie wykluczeni). Czy ma Pan może jakieś informacje, jak to na dzień dzisiejszy wygląda? Czy prace trwają, czy rzucono to hasło tylko po to, aby opiekunów na chwilę uciszyć? Pozdrawiam serdecznie”.

Nie jest to głos odosobniony, albowiem bez mała kilkusettysięczna rzesza naszych rodaków – ojców lub matek niepełnosprawnych dzieci, a także dorosłych synów albo córek opiekujących się niezdolnymi do samodzielnej egzystencji rodzicami – mniej więcej od początku 2021 r. natrafia na takie właśnie informacje pojawiające się w prasie, telewizji i na internetowych portalach. Te osoby stawiają sobie dokładnie to samo pytanie co autor listu. Jest to pytanie, na które wciąż nie ma odpowiedzi.

Kwerenda przeprowadzona na rządowych oraz niepublicznych portalach informacyjnych przebiegała dwutorowo. W jednym segmencie dotyczyła oficjalnych wypowiedzi urzędników MRiPS na temat świadczeń pielęgnacyjnych dla opiekunów, w tym także konkretnych deklaracji w sprawie poruszonej w przytoczonej korespondencji, czyli w sprawie zniesienia zakazu pracy zarobkowej dla opiekunów pobierających świadczenie.

Drugi tor kwerendy, tym razem przeprowadzanej wyłącznie na witrynie Sejmu RP, miał na celu zweryfikowanie tego, w jakim stopniu publiczne deklaracje kierownictwa MRiPS przekładają się na postępy czynione przez władzę ustawodawczą w pracach legislacyjnych nad ustawami regulującymi poruszaną tu tematykę. Chodzi o ustawę o świadczeniach rodzinnych z 28.11.2003 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 111), ustawę o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych z 27.08.2004 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 1398) oraz ustawę o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów z 4.04.2014 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 1297).

Poniżej prezentujemy rezultaty kwerendy w pierwszym segmencie, w ujęciu chronologicznym. Dodać trzeba w tym miejscu, że kwerenda ta daje w miarę rzetelny obraz polityki informacyjnej prowadzonej przez organy władzy wykonawczej, w głównej mierze przez urzędników MRiPS.

1. Dnia 18.02.2021 r. na portalu money.pl red. K. Bartman zamieszcza post pt. „Zasiłki do zmiany. Świadczenie pielęgnacyjne już bez zakazu pracy. Wiemy, nad czym pracuje rząd”. W artykule wypowiada się m.in. pełnomocnik P. Wdówik: „Zmiany w przepisach są niezbędne. Analizujemy możliwości zniesienia zakazu pracy”. Urzędnicy MRiPS deklarują ponadto: „Wiosną tego roku do konsultacji społecznych ma trafić projekt ustawy zmieniającej dotychczasowe warunki przyznawania świadczenia pielęgnacyjnego”.

2. W dniu 15.05.2021 r. na witrynie MRiPS (www. gov.pl/web/rodzina/polski-lad-dla-rodzin) w zakładce „Świadczenie pielęgnacyjne dla opiekunów” znalazła się wypowiedź minister M. Maląg: „W założeniach Polskiego Ładu znalazła się zapowiedź dotycząca świadczeń pielęgnacyjnych dla sprawujących opiekę nad osobami niepełnosprawnymi. Świadczenie to ma być zrównane niezależnie od momentu powstania niepełnosprawności. O nieróżnicowanie tych form pomocy środowiska osób z niepełnosprawnościami apelują od lat. W 2014 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że uzależnienie świadczenia pielęgnacyjnego dla opiekuna dorosłej osoby niepełnosprawnej od wieku, w którym powstała ta niepełnosprawność, jest niezgodne z konstytucją”.

3. Portal infor.pl w dniu 26.05.2021. r. publikuje artykuł W. Mateli-Marszałek „Świadczenie pielęgnacyjne – jakie zmiany przewiduje Polski Ład?”. W tekście czytelnik znajdzie m.in. ustęp o treści: „«Od realizacji

wyroku, w którym Trybunał Konstytucyjny zakwestionował przepis art. 17 ust. 1b ustawy o świadczeniach rodzinnych (…), zależy kształt systemowego wsparcia opiekunów niesamodzielnych osób niepełnosprawnych, którzy zakończyli aktywność zawodową lub jej nie podjęli z powodu konieczności zapewnienia stałej opieki niepełnosprawnemu członkowi rodziny» – informowała w marcu 2021 r. podsekretarz stanu w MRiPS Barbara Socha (w odpowiedzi na interpelację nr 21087 poselskiego klubu Lewicy)".

W innym akapicie autorka pisze: „O możliwym terminie wprowadzenia planowanych zmian minister rodziny Marlena Maląg informowała w rozmowie z Polską Agencją Prasową. «W zmianach, które będziemy przygotowywali w ustawie Za życiem, w pierwszym kroku chcemy właśnie doprowadzić do zrównania świadczenia pielęgnacyjnego. Myślę, że prace legislacyjne nad tą ustawą będą mogły rozpocząć się w czerwcu, a wdrożenie przepisu planujemy od początku przyszłego roku» – mówiła szefowa resortu rodziny. «Warto również przypomnieć o progu dochodowym dla opiekunów osób, których niepełnoprawność nastąpiła po 18. roku życia, tę kwestię będziemy rozwiązywać razem z reformą orzecznictwa o niepełnosprawności, wtedy będziemy mogli zrealizować ten wyrok» – dodała minister".

4. Kolejny przekaz kierowany do opinii publicznej, opublikowany na stronie WWW MRiPS z datą 27.08.2021 r. i opatrzony tytułem „Osoby z niepełnosprawnościami", zawiera jedynie bardzo ogólnikowe informacje. Oto cytat: „Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowisk osób niepełnosprawnych, zostały przedstawione kolejne rozwiązania w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin. (…) W grupie osób objętych ochroną są zarówno osoby, które mogą się urodzić z niepełnosprawnością, jak i takie, które nabywają ją w ciągu życia. (…) W ramach ministerstwa działa Biuro Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych".

Kwerenda przeprowadzona w drugim segmencie dotyczyła weryfikacji zakresu i tempa prac legislacyjnych związanych z opisaną wcześniej problematyką świadczeń dla osób opiekujących się niepełnosprawnymi (często niezdolnymi do samodzielnej egzystencji) krewnymi. Chodzi tu o ustawy, nad którymi trwają intensywne, zaawansowane prace, jak deklarowali urzędnicy MRiPS w tekstach przytoczonych w pierwszym segmencie kwerendy. Drugi segment został przeprowadzony wyłącznie na stronie internetowej Sejmu. Odbywało się to w 2 etapach. W pierwszym etapie zweryfikowano zawartość zakładki „Prace Sejmu – wniesione projekty ustaw" w okresie od stycznia do września 2021 r. Rezultat tej kwerendy jest przygnębiający. Wśród ponad 90 projektów ustaw (głównie nowelizacji) nie pojawił się ani jeden rządowy projekt (wniesiony przez Rządowe Centrum Legislacji odpowiedzialne za koordynację prac legislacyjnych administracji rządowej) dotyczący problemów środowiska osób z niepełnosprawnościami.

Tylko klub Koalicji Obywatelskiej wniósł 16 marca 2021 r. projekt ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Uchwalenie tej ustawy stanowiłoby wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13), na co społeczność osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin czeka od blisko 7 lat i wciąż nie może się doczekać. Na chwilę obecną projekt ten znajduje się na etapie konsultacji i póki co nie został wniesiony do laski marszałkowskiej.

W drugim etapie kwerenda objęła zawartość zakładki „Prace Sejmu – terminarz posiedzeń" w tym samym przedziale czasu (styczeń – wrzesień 2021 r.). Merytorycznej weryfikacji poddano szczegółowy porządek obrad wszystkich posiedzeń plenarnych Sejmu, jakie zwołano w tym okresie. Celem było sprawdzenie, czy izba niższa parlamentu pochyliła się (z troską i empatią) nad chociażby jedną ustawą, która dotyczyłaby tematyki niepełnosprawności, świadczeń, zasiłków pielęgnacyjnych czy wreszcie zrównania praw opiekunów osób niepełnosprawnych, czyli realizacji wyroku TK z 2014 r. Rezultat jest niestety równie przygnębiający jak w pierwszym etapie. W ciągu 9 miesięcy pod obrady Sejmu nie trafiła żadna z ustaw, które były zapowiadane i publicznie ogłaszane przez wysokich urzędników, także w ramach intensywnej rządowej kampanii promującej program Polski Ład. Co więcej, projektu ustawy, która byłaby wykonaniem tego orzeczenia TK, nie wniósł także klub poselski PiS (ani żaden z klubów koalicyjnych), choć realizacja wyroków Trybunału Konstytucyjnego leży bezpośrednio w gestii władzy ustawodawczej.

Przed przystąpieniem do pytań pragniemy przypomnieć, jaka jest wysokość świadczeń opiekuńczych przysługujących opiekunom osób niepełnosprawnych (często niezdolnych do samodzielnej egzystencji). Jest to 1820 zł, jeżeli niepełnosprawność zaistniała przed osiągnieciem pełnoletności. Przypomnijmy, że jest to mniej, niż wynosi minimalne wynagrodzenie w polskiej gospodarce. Mimo to osoby otrzymujące świadczenie w tej wysokości mogą uważać się za wybrańców losu. Druga kwota wynosi bowiem 620 zł i przysługuje opiekunom osób niepełnosprawnych, których niepełnosprawność dotknęła po osiągnięciu wieku dorosłego. Jeśli podzielić te kilkaset złotych na 2 osoby (opiekun i otoczona opieką osoba niepełnosprawna), okazuje się, że osoby te żyją poniżej progu ubóstwa.

Uwzględniając przedstawione informacje i przytoczone fakty, zwracamy się z prośbą o udzielenie odpo-

wiedzi na następujące pytania:

1. Panie Pełnomocniku ds. Osób Niepełnosprawnych, w połowie lutego deklarował Pan, że niezbędne są zmiany w przepisach i że trwają prace analityczne dotyczące zniesienia zakazu pracy dla opiekunów. Padły też zapowiedzi, że pojawi się stosowny projekt ustawy, który wiosną tego roku będzie już na etapie konsultacji społecznych. Nic z tych publicznych deklaracji i zapowiedzi się nie spełniło. Jakie są obiektywne przyczyny tego, że choć w kalendarzu jest już wrzesień, do Sejmu nie trafił jeszcze projekt ustawy? Na jakim etapie są w dniu dzisiejszym prace nad przedmiotowym projektem? Jaki jest realny termin wprowadzenia go pod obrady izby niższej parlamentu?

2. Pani Minister, w dniu 15 maja 2021 r. na portalu MRiPS została opublikowana Pani zapowiedź zrównania świadczeń dla opiekunów, niezależnie od momentu powstania niepełnosprawności. Pod koniec maja na portalu infor.pl została przytoczona Pani wypowiedź (z wywiadu dla PAP), w której padła deklaracja, że już w czerwcu pojawi się zmiana ustawy „Za życiem", która miała wreszcie rozwiązać ten problem. Jest już wrzesień, a w porządku obrad posiedzenia Sejmu zaplanowanego na ten miesiąc wciąż nie ma wspomnianego projektu. Jak długo jeszcze społeczność osób niepełnosprawnych musi wykazywać się cierpliwością, by wreszcie doczekać się rozwiązania tego tak bolesnego i nabrzmiałego od lat problemu? Jakie obiektywne przeszkody uniemożliwiły sporządzenie projektu ustawy? Kiedy nowela ustawy „Za życiem" trafi realnie do laski marszałkowskiej?

3. Panie Prezesie Rady Ministrów, od blisko 4 lat dzierży Pan stery rządu III RP. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego uznające za niekonstytucyjny przepis art. 17 ust. lb ustawy o świadczeniach rodzinnych, uzależniający prawo do świadczenia pielęgnacyjnego od daty powstania niepełnosprawności osoby wymagającej opieki, zapadło w 2014 r. Art. 190 konstytucji stanowi, że orzeczenia TK mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. Dwa gabinety rządowe Zjednoczonej Prawicy, jeden pod wodzą pani premier Beaty Szydło (2015–2017) i obecny, działający pod Pańskim kierownictwem, przez 7 lat nie uczyniły nic, by usunąć tę wadę z polskiego systemu, a przede wszystkim ulżyć niedoli społeczności osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, jakże ciężko doświadczonych przez los. Sprawuje Pan bezpośredni nadzór nad Rządowym Centrum Legislacji, w którego zakresie obowiązków leży m.in. opracowywanie projektów aktów prawnych w zakresie wykonywania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Dlaczego przez blisko 4 lata RCL nie sporządziło projektu ustawy, która wykonałaby wyrok TK z 2014 r.? Przecież każdy miesiąc zwłoki to bezduszne przedłużanie gehenny tej grupy naszych rodaków, pełnoprawnych obywateli Polski. Dlaczego wciąż odmawia się im prawa do godnego życia? Dlaczego RCL nie opracowało w 2021 r. projektu zmian znoszących zakaz pracy dla opiekunów osób niepełnosprawnych, często skazanych przez los na niedolę i społeczne wykluczenie? Czy opiekunowie i ich podopieczni po raz kolejny mają ruszyć na Warszawę i po raz kolejny okupować Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, by w akcie skrajnej desperacji walczyć o swoje prawa i choć odrobinę bardziej godne życie?

Wadim Tyszkiewicz
Krzysztof Kwiatkowski